

Williams, J. R.

Priručnik stomatološke etike

FDI World Dental Federation, Ferney-Voltaire, Francuska, 134 stranice

Priručnik stomatološke etike autora Johna Reynolda Williamsa praktična je knjiga u kojoj su teorijske osnove etike stomatološke profesije popraćene živopisnim prikazima slučajeva moralnih dilema s kojima se stomatolog susreće na svom radnom mjestu. Opisane situacije upravo su ono što ovaj priručnik čini iznimno primjenjivim za praksu.

Priručnik u izdanju Svjetske stomatološke federacije (engl. *Federation Dentaire Internationale, FDI*) sadrži šest poglavlja, a dostupan je i u elektroničkom obliku na stranicama Hrvatske stomatološke komore www.hsk.hr.

Ovaj Priručnik prvenstveno se bavi dužnostima i odgovornostima stomatologa u interakciji s bolesnicima, kolegama stomatolozima, drugim zdravstvenim profesionalcima, društvom, te provođenjem znanstvenih istraživanja. Stomatologu je ponekad doista velik izazov održavati profesionalne i etičke standarde u kompleksnoj mreži interakcija prava, dužnosti i odgovornosti koje mu nameće zakonodavna zdravstvena regulativa. Stomatolozi se u mnogim zemljama u svojoj profesiji suočavaju s velikim frustracijama u radu, a mnogi od razloga za to leže u ograničenosti sredstava za društveno sufinanciranu zdravstvenu zaštitu, senzacionalističkom izvještavanju medija o njihovim pogreškama i neetičkom ponašanju te načinu na koji bolesnici i ostali pružatelji zdravstvene zaštite dovode u pitanje njihov autoritet i sposobnosti. Istovremeno, stomatološka profesija spada u skupinu bolje plaćenih zanimanja, onih u koje javnost ima povjerenja, te ima velik potencijal upravo u tome što pruža zadovoljstvo oslobađajući ljude boli i patnje.

Knjiga se sastoji od šest poglavlja podijeljenih u tematske cjeline. U uvodnom se poglavlju Priruč-

Profesionalna etika pred stomatologe ne stavlja samo odgovornost prema bolesnicima i svojoj profesiji, nego i odgovornost prema svojim kolegama stomatolozima, organizacijama javnog zdravstva, regulatornim ovlastima sa stomatološkom dozvolom, sudovima. Često se zaboravlja i odgovornost stomatologa prema sebi samima, kvalitetnom odmoru i izbjegavanju zdravstvenih rizika, jer stomatolozi s oslabljenim sposobnostima smanjuju kvalitetu svoga rada i mogu predstavljati opasnost za svoje bolesnike.

nika definira stomatološka etika, njena osnovna obilježja, posebnosti i ciljevi. Pojašnjava se odnos stomatološke etike, profesionalizma, ljudskih prava i zakonske regulative. Prikazane su razlike u etičkim normama različitih zemalja svijeta i istaknuta uloga FDI u ujednačavanju etičkih kodeksa. Bioetika koja se bavi stomatološkom problematikom proučava moralna pitanja koja se pojavljuju u stomatologiji i stomatološkoj skrbi. Ima četiri velike podskupine: kliničku etiku koja se bavi pitanjima njege bolesnika, istraživačku etiku koja se bavi zaštitom ljudskih subjekata u zdravstvenom istraživanju, profesionalnu etiku koja se bavi specifičnim dužnostima i odgovornostima koje se traže od stomatologa i ostalih zdravstvenih djelatnika te etiku javne politike koja se bavi oblikovanjem i interpretacijom zakona i odredaba vezanih za bioetička pitanja.

Drugo poglavlje bavi se odnosom stomatologa i bolesnika; specifičnostima njihove komunikacije, potrebom za uzajamnim poštovanjem i jednakošću u ophođenju, pristankom na liječenje, donošenjem odluke u ime bolesnika koji nisu sposobni za samostalno donošenje odluke, povjerljivošću

podataka, odnosom prema bolesnicima koji ne surađuju te financijskim ograničenjima u liječenju. Stomatološki etički kodeks odražava opći konsenzus o tome kako bi stomatolozi trebali djelovati. Neka su se gledišta stomatološke etike tijekom godina promijenila. Dok su donedavno stomatolozi imali pravo i dužnost odlučiti kako liječiti bolesnike bez obveze da dobiju bolesnikov informirani pristanak, danas opći zakonski i etički principi zastupaju stajalište da je potreban valjani pristanak bolesnika prije nego se započne s postupkom dijagnostike i liječenja.

Mnogi praktični primjeri u Priručniku pokrivaju različita pitanja koja se mogu primijeniti u svakodnevnoj praksi te omogućuju čitateljima poistovjećivanje s određenom situacijom i pozivaju ih da razmisle kako bi oni postupili u sličnim situacijama u svojoj radnoj sredini. Priručnik pruža priliku stomatolozima praktičarima da razmotre ulogu skrbi o bolesniku koju kao profesionalci imaju i načinu na koji se moraju ponašati kako bi bili sigurni da će u svim okolnostima zadržati povjerenje koje im bolesnici daju.

Problematika odnosa stomatologa i društva tema je trećeg poglavlja. Obrađena građa omogućava prepoznavanje proturječja između obveza stomatologa prema bolesnicima i obveza prema društvu te navodi razloge zašto dolazi do tih proturječja. Upućuje kako prepoznati etičke probleme u svezi s ograničenim sredstvima za stomatološki rad koje društvo daje zdravstvu, te kako prepoznati odgovornosti stomatologa prema javnosti, javnom zdravstvu i globalnom zdravlju. Stomatolog ponekad ima dužnost spriječiti pristup bolesnicima koji nemaju pravo na određene usluge što može dovesti do etičkih sukoba, posebice kada izgleda da su interesi društva u proturječju s interesima pojedinih bolesnika. U sustavu u kojem stomatolog ima dvostruku odanost, onu prema bolesniku na jednoj strani te osiguravajućoj kući, poslodavcu ili državnoj vlasti na drugoj strani, ponekad je potrebno odlučiti kada interese drugih staviti ispred interesa bolesnika, stoga je etički izazov

odlučiti kada i kako zaštititi bolesnika od pritiska treće strane.

Četvrto poglavlje bavi se odnosom stomatologa i kolega. Stomatolozi bi se prema svojim kolegama trebali odnositi s poštovanjem i zajednički raditi kako bi pridonijeli dobrobiti bolesnika. Profesionalna etika nalaže prijavljivanje nekompetentnosti, lošeg ili štetnog rada nekog kolege stomatologa. Plaćanje jednog stomatologa drugome samo zbog uzajamnog preporučivanja etičkim je kodeksima zabranjeno upravo zato da bi se izbjegla opasnost od situacija u kojima bi stomatolozi preporučivati bolesnicima jedan drugoga i specijalističko liječenje koje im nije potrebno samo zbog vlastitog financijskog dobitka. Neetičnim se smatra i oglašavanje stomatoloških usluga u svrhu odvratanja bolesnika od drugih stomatologa i uvjeravanje bolesnika da se podvrgnu nekom postupku liječenja, posebice kozmetičkom, koji im nije potreban. Takvo oglašavanje se loše odražava na stomatološku profesiju, druge stomatologe i bolesnike. Prikazano je također kako prepoznati glavne etičke principe koji se odnose na suradnju s drugim zdravstvenim profesionalcima koji sudjeluju u skrbi o bolesnicima, te opisani principi rješavanja sukoba s drugim pružateljima zdravstvene skrbi.

Etičnost u kliničkim stomatološkim istraživanjima tema je petog poglavlja. Prikazano je kako prepoznati glavne principe istraživačke etike, uskladiti istraživanje i kliničku skrb, te udovoljiti zahtjevima istraživačkih odbora. Upoznajemo se s obvezama poštivanja etičkih principa sadržanih u Nürnberškom kodeksu i Helsinškoj deklaraciji za biomedicinska istraživanja. Navedena je procedura dobivanja odobrenja etičkog povjerenstva za provođenje istraživanja te kreiranja informiranog pristanka. Također je opisano kako sagledati znanstvenu i društvenu vrijednost istraživanja, rizike i prednosti, zaštititi povjerljivost podataka te održati objektivnost u izvješćima o rezultatima. U znanstvenom istraživanju postoji potencijal za sukob između uloga stomatologa terapeuta i istraživača. Ukoliko do njega dođe, uloga stomatologa-terapeuta koji skrbi za zdravlje i dobrobit bolesnika mora prevagnuti nad onom stomatologa-istraživača kojemu je prvenstvena odgovornost stvaranje znanja, što može ali i ne mora pri-

donijeti zdravlju i dobrobiti subjekta istraživanja. U toj kombinaciji dviju uloga postoji etička opasnost od sukoba interesa. Stomatološko istraživanje je dobro financirana djelatnost, a stomatolozima se ponekad nude velike nagrade za sudjelovanje u njoj. Interes stomatologa za dobivanje tih povlastica ponekad može dovesti do sukoba s dužnošću da se bolesniku pruži najbolje moguće liječenje.

Zaključno šesto poglavlje obrazlaže prava i povlastice stomatologa te ističe važnu ulogu stomatološke udruge u njihovoj obrani. Stomatolozi često zaboravljaju da imaju etičku odgovornost i prema

sebi samima, kao i prema svojim obiteljima. Za kvalitetan rad potrebno je predvidjeti i kvalitetan odmor nakon posla, skrbiti o vlastitom zdravlju i izbjegavati zdravstvene rizike i izloženost stresnim čimbenicima. Stomatolozi s oslabljenim sposobnostima opasnost su za svoje bolesnike, a umor je važan čimbenik koji utječe na pogreške u stomatologiji.

Može se stoga rezimirati da je namjera Priručnika pomoći u praktičnom snalaženju s etičkim pitanjima na koja se nailazi u vlastitoj stomatološkoj praksi te ukazati na potrebu za neprestanim naglašavanjem etičke dimenzije stomatologije.

Stjepan Špalj